

„...a magyarul síró szélbe beleborzong a táj...” Tóth Elemér 75 éves

Bevallom, sokadszori nekirugaszkodás után készül el ez az írás, s tudom, hogy most sem leszek vele elégedett, mert illene is, kellene is ezt jobban megírni...

Kortársamnak, sorstársamnak vallom Tóth Elemért, bár néhány évvel előttem jár, és mindig tisztelettel néztem fel rá. Első verseit – még gimnazistaként – úgy vettem a kezembe, mint a szent iratokat. Első kötete is megvolt (*A halak a mélyben úsznak*, 1965), de a sok költőzködés közben valahol elkallódott, és már csak érzéseim vannak róla: valami furcsa, érdekes újdonság, amit még nem tudtam hová tenni, de mégis azt követelte, hogy olvassam ismét. Kíváncsi diákként tudtam, hogy ez a szöveg más, mint a közbeszéd, de azt is megállapítottam, hogy Petőfi nem így írt, ugyanis addig versnek csak az számított számomra. Próbáltam hát megfejteni a költészet titkát, s azóta is, ezzel az írással is azt folytatom. Aztán azért is voltak még számomra fontosak Tóth Elemér versei, mert földimnek, jó gömöri palócnak gondoltam, amint akkoriban ugyanígy odafigyeltem a többiekre: Mácsra, Battára, Tózsérre, Cselényire, Bárczira és persze a Rimaszombatban alkotó Veres Jánosra, akit személyesen is ismerhettem, mert nővérem a rimaszombati *Fáklya Irodalmi Színpadban* szavalt, aminek ő volt a szellemi mecénása. Tóth Elemér annyival lett több vagy más a többieknél, hogy első küldeményeimet az *Új Ifjúság* irodalmi rovatában (akkor még volt ilyen is!) ő bírálta el, s jelentette meg első verseimet... Utólag megvallva, nagy jóindulattal, de akkor az igencsak ösztönző erőt adott a további elmélyüléshez, s ahogy mondogatta (ekkor már, Pozsonyba kerülve, találkoztunk is): „*még tisztábban, még pontosabban, és semmi felesleg!*” Ehhez tartom magam azóta is...

Ennyit a személyes érintettségről, hiszen az egyetemi évek után jó messzire kerülve egymástól, nem is találkoztunk. Figyeltem, követtem az írásait, aztán eltűnt. Azt hittem, elhallgatott ő is, mint Bárczi Pista, de megjelent a gyermeklapoknál, gyermekversekkel, mesékkel és fordításokkal. Ő így vészelt át a „nagy konszolidáció” idejét a hetvenes években. A „Nagy Kaszás” is csapkodott körülötte, de felépült, s legutóbbi három kötete igazolja, hogy visszatért. A *Tölgyek* (2007), a *Magányom erdejében* (2010) és az *Örökös szerelem* (2013) a *Lilium Aurum* gondozásában jelent meg.

Indulása arra az időre esik, amikor a háború sebei valamicskét begyógyultak, és 68 felé, tartva a sematizmus kényszerei is enyhülni látszottak. Ám a falusi otthonokban a bölcs öregek még felemlegették a jó magyar időket, amikor nyelvük és hitük megvallása miatt nem büntették az embereket. A Sajó menti gömöri falvak és Pozsony között viszont nagy volt a szakadék, s aki ezt mégis átugrotta, az csak nehezen tudott visszavánszorogni, s csak úgy tehette, ha mélyen leásott a történelem gyökerei közé, meghallgatta és megértette az emberi beszédet feldarabolásról, szétszórástól, deportálásokról, és nem a hivatalos propagandára figyelt. Sokan lejegyezték, hogy Tóth Elemér főleg szerelmes

verseket ír, de ahogy így visszaneztek, azt látom, bár ez nem kisebbíti szerelmi költészetének érdemeit, hogy talán éppen ezért nem figyeltek oda annyira a többi versére, és azok is megjelenhettek, mint a *Ketten* c. kötet (1966) nyitóverse, amelyben például ezt írja:

*„Halálos komolyak az én játékaim.
Simogatásra termett szívünk gyalogösvényén
kerülgetni a fekete szájú kígyókat.
Atkot szórni a mondott szépre, megcsókolni
puha szájjal a mondott rosszat,
és bánataink szomorú zászlaját lobogtatni
a jégverésben....
... És nem felejteni ... semmit sem felejteni.”*

Mély és bátor hitvallása, meglátása ez annak a kornak, pedig nem akart mást, csak keresni és felmutatni az igazat. Az igazmondás tisztasága és a tisztaság igazsága valamiképp a költészet lényegéhez tartozik, s maga az írás szentsége is. Csakhogy: mit kezdjen egy költő azzal a helyzettel, amikor az emberek úgy hiszik, hogy a leírt szó szent, s ezért igaznak kell lennie, de közben az egész rendszer, a könyveivel és újságjaival együtt, hazugságokra épült. Hogyan álljon ilyen lidércnyomásban az olvasók elé?

*„Írni kéne, és általában
csak vers legyen, tiszta és egyszerű.”*

Igen: vers, költészet! Amíg ez él az emberben, amíg erre van igénye, addig van hite, van célja, betölti a szerelem, a szeretet, a bölcsesség és a harmónia. Akkoriban a *Tatran Kiadó* (amelyből a *Madách* is alakult) 3 480 példányban adta ki ezt a kötetet a versbarátok köre (volt ilyen is) tagilletményeként. Persze, az igazsághoz hozzátartozik, hogy magyar szót várt a nyelvi böjt után az olvasó, megvette a magyar könyvet daczból is, szolidaritásból is. Ha olvasta, közelebb került a költészet világához, ha csupán a könyvespolcára tette, gyermekei előtt ez már elérhető példamutatás volt. Hanván, a szülőfaluban, persze, a költészet egy évszázaddal korábban is a mennyei táplálékok közt szerepelhetett, hiszen itt szolgált s itt is halt meg Tompa Mihály, és nem csoda, hogy innen került még ki László Béla, a matematikus, László Géza, a színész, és itt faragja szobrait a palóc nyelvjárás egyik legízesebb őrzője, Igó Aladár. Még a kovács, a kőműves és az asztalos is másképp él, másképp dolgozik, ha lelkét a költői harmóniával borogatja. Persze, a költő nem népművelő akar elsősorban lenni, mert az ihlet nem úgy jön, mint egy megrendelés egy mestermunkára. Szerelem is érleli, csatlódás is szorongatja, és minden egyéb, ami a világ igaz harmóniáját megzavarja, az ébresztgeti, biztatja, sürgeti, hogy megszülessen egy vers. Sorsfordító idők szele is emeli (vagy szegi) szárnyait. A *Kérgék* c. kötet a frissen alakult Madách Kiadónál jelent meg 1969-ben, és már tükrözi

EMBEREK-MŰVEK-ESEMÉNYEK

a szertefoszlott remények utáni szorongást, aggodalmat, kiábrándultságot, és a szovjet tankok árnyékában, „*a socialista világtrend*”-nek nevezett gazban ismét kevesebb mag kelhetett ki az elvetettekéből. A költő is ilyen magvető, és néha pusztába kiáltó szó, aki nem tudja, hogy vajon talál-e visszhangra – de akkor is ki kell mondania, meg kell szólalnia, vagy meghal a lelke örökre. Ki kell mondani, meg kell alkotni akkor is, ha csak az Isten hallotta vagy látta: mert az utolsó recenziót Ő teszi majd élénk, végérvényesen!

*„Benőnek már a kérgek,
húsos indáik átfolyják életem.
Utakra kényszerítenek,
amerre menni sohasem akartam,
mosolyogtatnak arra, akít gyűlölök,
s gyűlöltek azt, amit szeretnék.
Szeretném azt mondani neked: anyám....
Anyám, szeretném megcsókolni a kezéd.
És sírni szeretnék szoros kötelékeimben,
mert egyre messzebb az a csengő kacagású part,
ahol gyakran és gondtalanul mosolyoghattam.”*

Az igazmondás és szókimondás viszont már nem a hetvenes évek jutalmazott erényei közé tartozott. Sokan elhallgattak, sokakat elhallgattattak.... de lehetett fordítani, lehetett meséket, gyermekverseket publikálni. Ez várt arra, akinek az írás adott kenyeret. Tóth Elemér is ezt választotta: ez is nemes küldetés lehet, megnyitni a gyermeki lelkeket a világra, megtanítani őket látni, gondolkodni, értékelni, hogy tudjanak helyesen dönteni, amikor annak rendelt ideje lesz. A rendszernek kellett megbuknia, hogy végre újra a népünk sorsa szólalhasson meg verseiben, egyenesben, nem csupán mesékbe és allegóriákba kódolva. A költő nem fordulhat el a világtól, amelyben él, népének sorsa nem lehet számára közömbös, amint azt a kozmopolita semmitmondók hirdetik és a posztmodernnek nevezett varangyok brekegik mindenütt egyformán érthetetlenül... és értelmetlenül.

*„Azt lásd, arra figyelj, a fajtád
ügyét szolgálja-e a munkád.
[...]
Hát úgy tedd minden dolgodat,
ahogy a szíved dobban, remeg...
Egy percig gondolkodjanak
- egyetlen percig legalább -
az emberek!”*

(Ars poetica)

*„Anyanyelv, te „szél-kaszabolta”,
te árva, fősleges virág,
fájó szívünk érted zúg, zsong,
kiált. Magányodban ragyogva,
ne engedd félni, elvetélni
a jövőt...”*

(Vallomás)

Az a rendszer megbukott ugyan, de ettől a mi sorsunk, a felvidéki magyarság minden lényeges ügye még nem rendeződött, ezért a költő aggódva háborog, féltőn figyelmeztet, szeretve korhol, felháborodva vádol, amikor népünk, nemzetünk helyzetét, történéseit elemzi, kutatja. Ennek egyik pazar, verstanilag is jól megformázott költői megnyilatkozása a *Visszajár* c. vers, amely a szülőföld szeretetének mélységekből feltörő megvallása is egyben.

*„Hazátlan vagy -
hát intenek
a rongyrazó
kisistenek,
kik szemedbe
port hintenek
lépten-nyomon.
Ez a pokol.
Halál oson -
s bensődben fáj
az ősi táj,
az elhagyott,
-nyárba fagyott -
elorozott
vagy eladott?
Búzatáblák -
te szép Gömör
[...]
mert visszajár
a tél, a nyár,
mert visszajár
az ősz, tavasz,
mikor a kert
szirom-havas.
Mert visszajár
a hold, a nap,
a csacsogó
kicsi patak.
Mert visszajár
az életünk,
vagonokba
szögelt hitünk.
Hány éve már?!
Csak vérezünk!
Hány éve már -
száll a jajunk.
Örömtelen
minden dalunk.
Kézmárk felől?
Dehogy! Dehogy!
Felvidék sír,
pusztul, zokog,
s mindegyre fogy.”*

„Örökös szerelem” – írja, mert ez az érzés, míg ember vagy, elmúlhatatlan. Az első kötettől a legutóbbiig a szerelem témája mögött ott húzódik mindaz, ami a szerelem emberi értelme: a folytonosság, a jövő, amely új életet,

új szerelmet fakaszt. Ezért a szülőföld, a bölcsővidék, a felnevelő otthoni táj sem lehet semleges annak, akiben ez mértékké nemesedett értéként és lélekemelő emberségként van jelen. Ennek az érzésnek megragadására, szavak általi megjelenítésére tesz kísérletet a költő, mintha az elmúlás tudatában a mindenséggel és örökkévalósággal akarna pörlekedni.

„Az ég karikása -
nagyot dördül túláradó örömeiben,
s a szavak szétszéledt nyáját
az éjszakák tépett lepedőjére tereli.”
(A költészet születése)

Véges emberi létünkben meglelni az örökkévalót, a lélek végtelen áradását, s mégis elképzelni már most, még most, amíg itt vagyunk, hogy beteljesedjék az ígért: szépségről, jóságról, szeretetről és igazságosságról. Gyermeki álmok, a gyermekkori álmodozások, elmúlt és örök szerelmek, a Sajó parti emléképek és a megélt valósággal való reménykedő szembenézés: igaz költői magatartás. Visszatérés a halál mezsgyéjéről, amikor az ember mindent átértékel. Ez jellemzi legutóbbi két kötetét. Álmok, vágyak és a valóság szintézise ez, de nem filozófiai tanulmányban, hanem a hasonlatok és költői képek, a szavak zenéje s a gondolatok koppanó ellenpontozása által. Vannak versei, amelyek csörgedező pataként indulva folyókká dagadnak, a fel-felcsillanó tükröződésben vetítik elénk a világ dolgait (*Örökös szerelem, Visszajár; Vers a reményről*), de vannak tömör képei is, szinte epigrammák, amelyek úgy hatnak, mint egy csobbanás, amikor követ hajítunk a tóba vagy felbukik egy nagy hal: s már csak a víz gyűrűződésén van időnk elmerengni, a jelzés üzenetét elemezve (*Morzsálékok, Lócse, Szobortalanul, 1956, Szösszenetek* stb.). Például ilyenek:

„Istenről csak
akkor beszéj,
ha kérdeznek.
De úgy élj,
hogy kérdezzenek.”
(Tanács)

„Vigyázzak - mondog. Hogy vigyázzak?
Hogyan álljak ellent a láznak?
Mit kezdjek kódolt sejtjeimmel,
amelyekkel áldott-vert az Isten.”
(Vigyázat)

Tóth Elemér szabad versekkel indult, mintha a hatvanas években béklyóitól is szabadulni szeretett volna minden költő, ám ez nem a költészettől való elszakadást, csak a megszabott formák kényszeréből való menekülést jelentette. Ekkortájt még a sematikus eszmei megkötöttségek terhe is nyomta az irodalom nyilvánosságát (olykor politikai nyilvánosházát), bár ilyen szorongatást és kényszerítést (anyagiakkal való csábítást illetve mások kisé-

mizését) korunk liberálisnak nevezett médiazsarnoksága is produkál. Aztán ő is rádöbben, hogy az igazi szabadság az önként vállalt, elfogadott és vallott, illetve az eredendően kapott kötelekek által teljesebben ki abban, hogy azonosulni tudunk azzal, akik vagyunk, és kitartunk ezen értékek mellett: hittel, meggyőződéssel vállalni egy nyelvet, egy népet, annak kultúráját, hagyományait, értékeit és nemzeti irodalmát, amely a regőléstől Nagy Lászlóig vagy Weöres Sándorig meg nem szakadó folytonosság. Csak néha, mint a bűvópatak, a föld alá kényszerül, hogy utána még tisztábban és még csobogóbban a felszínre törhessen.

A versek belső ritmusa, zenéje, a gondolatok és képek harmóniája, persze, ott volt a versben akkor is, amikor ezt nem időmértékkel, szótagszámmal vagy a sorvégek összecsengésével jelezte. Hiszen tud szonettet is formázni, nem is akárhogyan (*Emlékeztető, Remény voltál, Tavaszis vers*)! Talán a gyermekversek írása vitte egyre közelebb ahhoz, hogy önmagában is felismerje a bűvópatakot. Őt kötet gyermekvers dicséri a tollát (*Csillagrózsa - 1973; Csillagmènes - 1976; Őszi kert - 1988; Szivárvány - 1996; Pitypang - 2005*; és legutóbbi kötetében is képez egy teljes ciklust), és arról is tanúskodik, hogy az ősi dalamok varázsától, sem önmaga elől nem menekülhet az a költő, aki ennek a népnek szülötte, amiről lemondani sem akar, aminek ellentmondani sem lehet, és önként fel nem ad még csábítás vagy erőszak esetén sem. Erre ugyan a nemzettagadást hirdető neoliberalis sajtó azt kürtöli, hogy maradiság, nacionalizmus, fajelmélet meg katyvasz, aminek viszont már nem csupán magányos ellenállóként, de szervezeten is ellen kellene szegülni! Egyelőre Tóth Elemér ilyen magányos búsképű lovagja ennek az ügynek, aki azt vallja, hogy ez is olyan nyitott sebe és fájdalma népünknek, aminek okát és okozóját meg kellene szüntetni, fel kellene számolni, és ellenállóvá tenni nemzetünket a pusztító vírusokkal szemben. A költő hiszi és reméli, bár tudatában van a kiábrándultságnak és kilátástalanságnak, hogy a költészet még ellenszere lehet a lélekrombolásnak. E hit és reménység nélkül talán nem is lehetne költő a költő.

S hogy keveset olvashatunk tőle a lapokban és folyóiratokban, pedig legutóbbi kötetének versei két és félszáz oldalt tesznek ki?! Erre bizony kesernyés a válasz. Irodalmi rovatok már szinte nincsenek a lapokban (kivétel a *Gömörország*), az irodalmi folyóiratokat pedig itt, a Felvidéken is magával sodorta a szennyáradat. Szomorú, hogy mennyire hasonló körülmények fogalmazzák újra a már József Attila által is felvetett kérdést, amikor az európai értékrendet és mértéket kérte számon, aminek pótolhatatlan alappillére az igazságosságra épülő jogrend, a humanista görög bölcsesség és a keresztény erkölcs. Látnunk kell ugyanis, hogy a mai nemzetvesztő, istentagadó, kalmárszellemű és emberidegen „liberalis” elszabadultság is a legordasabb eszmék és módszerek egyike, ezért van egyre kevesebb hely a felolvasásra és publikálásra azok számára, akik nem hódolnak be a csillogó káprázatnak. Pedig már lassacskán az is veszélybe kerül, hogy

EMBEREK-MŰVEK-ESEMÉNYEK

„mi, férfiak férfiak maradjunk és nők a nők - szabadok, kedvesek - s mind ember, mert az egyre kevesebb” (József Attila: *Thomas Mann üdvözlése*).

Tóth Elemér mégsem adja fel, mert aki már egyszer szembenézett a halállal, annak mit sem árthatnak a pénzüket és hatalmukat féltő percemberek. Bár megtehetik, hogy bemocskolják vagy elhallgatják a nevét, de ezzel csak magukat minősítik. A költőt viszont a versei, kötetei dicsérik, amelyekről csak ilyen hézagosan, töredékesen sikerült számot adnom. Inkább csak kóstolót, útmutatót készítettem belőle, hiszen a vers (mint az étel), önmagáért beszél, olvasni kell és magunkban elemészteni, hogy vérré és gondolattá, érzéssé és hangulattá váljanak azokban, akik nyitott szívvel és lélekkel fogadják el ezeket a szívből és lélekből fakadó lírai falatokat.

S az összegezést majd elrendezi a Mindenható, aki terheket akaszt ránk, de feladatokkal is ellát. Mindenkit tehetése szerint: a költőt azzal, hogy verset írjon, szólaltassa meg annak a közösségnek a lelkét, amelybe született, amelyben él, amellyel közösséget is vállal, úgy, ahogyan ő átérzi: az álmokat, vágyakat, fájdalmakat, félelmeket, hogy feloldozza gyötrő szorongásaiból, és mondja ki elfojtott indulatait is. Profétai szerep, profétai sors! De vagy így, vagy pedig sehogy másként nem lehet ezt művelni.

„Fájdalom zuhog át rajtunk,
bőséggel más arat...
Más ororoza el kincseid
szülőföld. A magyar
lassan már elfogy, elkopik,
mert másképpen szól a dal.
A sáskahad mindent felfal,
mondhatnám: felzabál,
a magyarul síró szélbe
beleborzong a táj.
[...]
Öleljetek sorra, ahogy
a megtérőt szokás.
A fiút, aki évekig
forgatta ostorát,
hogy elűzze a rémeket...
Volt fönt és volt alatt,
Hogy nyugodjon - Gömörben
hulljon majd rá a hant.”
(Vallomás a szülőföldről)

Gömörország ősi magyar népe büszke lehet dalnokaira, olyanokra, mint Tóth Elemér.
Éltesse őt jó egészségben az Isten!

Mihályi Molnár László

Fischer Ernő: Angyali üdvözlés. Olaj, 1992, 115x141 cm (magántulajdon)

Lélekpillanatok

Rimaszombat művelődéstörténeti múltjában különleges hely illeti meg a **Tóth** családot. Folyóiratunkban több alkalommal is foglalkoztunk a festőművész-tanár **József**-fel, az építész **Bélával**, valamint festőművészként, bábtervezőként és tanárként egyaránt kiemelkedő **Sándorral**.

A család emlékét nem csupán a hagyatékuk, de a *Közösségi Ház és Kollégium* falán elhelyezett tábla is őrzi.

Míg József és Béla alapvetően Rimaszombatban alkották meg életművüket, Sándor egy nyugateurópai tanulmányút részeként hosszabb időt töltött Párizsban. 1929-39 között a **Blattner Géza** által alapított *Arc-en-Ciel*, azaz Szivárvány avantgárd bábszínházban olyan neves alkotókkal dolgozott együtt, mint **Csáky József**, **Étienne Hajdu** vagy **André Kertész**. A társulat hamarosan a francia bábművészet élvonalába került és bekapcsolódott a nemzetközi bábművészeti szövetség, az UNIMA munkájába. A francia kritika is elismerte, hogy általuk emelkedett a bábjáték művészi fokra, önálló művészeti ággá. Új darabjaikkal rendszeresen a francia lapok címlapján szerepeltek, a Montparnasse színházaiban pedig sorozatos sikert arattak.

Sándor, követve a több évszázados református példát, 1932-ben hazatért, s Pápán telepedett meg, az ottani református kollégium tanára lett.

Életművét hosszú időn keresztül elsősorban Pápán és a nagyvilágban értékelték. A klasszikus avantgárd festésze-

tet vagy a bábművészetet bemutató nagy nemzetközi tárlatokon rendre ott szerepel. 1996-ban a new york-i *Lincoln Centerben Puppets and performing objects in the 20th century* című kiállításon szerepeltek munkái, az Arc-en-Ciel társulat, **Picasso**, **Léger**, **Duchamp**, **Paul Klee**, **Oskar Schlemmer** és **Alexander Calder** művei mellett. 2001-ben a bretagne-i Gourin-ban a *Nemzetközi Bábjátékos Kongresszus és Bábtörténeti Kiállításon* voltak láthatók művei. Ugyanebben az évben a *Párizsi Magyar Intézet* gyűjteményes kiállítást rendezett alkotásaiból. 2004-ben a világ nagy városai mellett a londoni *Royal National Theatre*-ben a *100 years - 100 puppets* című kiállításon állították ki bábjait. 2010-11-ben a malagai *Picasso Múzeumban Toys of the Avantgarde* című nemzetközi kiállításon az egyetlen Magyarországról meghívott művészként szerepelt 165 alkotó között, **André Kertész**, **Breuer Marcell** és **Moholy-Nagy László** mellett.

Fia, **Tóth Gábor** monográfiájának, s megannyi kiállításnak köszönhetően, az utóbbi években fokozatosan elfoglalja az őt megillető helyet az egyetemes magyar művészet történetében is.

Örömmel számolunk be ennek az örvendetes folyamatnak egy újabb állomásáról.

Lélekpillanatok - A szimbolikus avantgárd A. Tóth Sándor életműve Európában címen nyitották meg

Részlet a kiállításról

Hammerstein Judit és Tóth Gábor

Részlet a kiállításról

2014. február 27-én, Budapesten, a *Balassi Intézet*ben az **A. Tóth Sándor** életművéből készült átfogó kiállítást.

Mint **Hammerstein Judit**, az EMMI kultúráért felelős helyettes államtitkára megnyitóbeszédében kiemelte, *„A. Tóth Sándor igazi polihisztor volt, bármihez nyúlt, abban jelentőset alkotott. Nemcsak úttörő bábművész, kiváló festő és plakátművész volt, hanem rendkívüli pedagógus is. [...] Európai kisugárzású művészete még mindig kevésbé ismert itthon, mint nyugat-európai szakmai körökben, ahol az utóbbi időben is több, a klasszikus avantgárd festészetet és a XX. századi bábművészetet bemutató, nagy nemzetközi tárlaton szerepeltették műveit.”*

Az államtitkár asszony arra is rámutatott, hogy *„munkásságáért – a számos külföldi elismerés ellenére – magyar kitüntetést életében soha nem kapott. Kései kárpótlásként, erre első alkalommal 2011-ben került sor; amikor leszármazottai átvehették a Magyar Örökség díjat.”*

A kiállításnak, amelynek a kurátora **Bizzer István** volt, egy életmű bemutatása volt célja. A nemzetközi híró avantgárd művész mellett – elsősorban könyvillusztrációinak, humoros kisgrafikáinak és a cserkészmozgalom iránti elköteleződését hirdető programképek bemutatásával – a hazaszeretét és kereszténységét egyaránt bátran vállaló kultúremlőre, gimnáziumi tanárra is emlékezett.

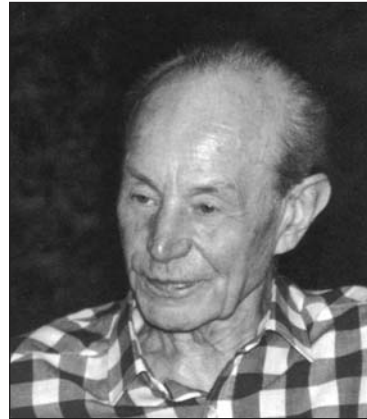
B. Kovács István

Fischer Ernő születésének 100. évfordulójára*

Fischer Ernő, losonci származású festőművész, művésztanár és gondolkodó, a magyar lírai absztrakció kiemelkedő képviselője születésének 100. évfordulójára emlékeztünk ez évben. 1914. július 18-án, Losoncon látta meg a napvilágot, alig két héttel az első világháború kitérője előtt. Az első nagy világgéést kisgyermekként élte át, a másodikat kísérő politikai változások viszont már jelentősen befolyásolták sorsának alakulását. Gyermekkorát és ifjúkorát Losoncon élte le, szerény anyagi körülmények közt élő, sokgyermekes család sarjaként. Édesapja gépészként dolgozott az akkor még működő losonci gőzmalomban. A művészet felé vezető úton az első lépést a losonci festőiskola jelentette, **Gyurkovits Ferenc** festőművész vezetése alatt. Itt sajátította el az alapokat, s egyben saját korlátait is itt vélte felfedezni: bár megvolt benne a tehetség, egyes diáktársaihoz képest lassabban haladt előre a rajzi tanulmányaiban. Ez előre vetítette, hogy későbbi festői pályáján – a külső körülményektől függetlenül is – önálló festői látásmódja lassabban bontakozott ki, és ebből következően életműve nagy része ötvenéves kora után született. Ő maga is későn érő típusnak tartotta magát. Ez a felismerése némi csalódással járt, de a művészet szeretetétől nem tántorította el.

A *Kármán József Gimnázium* elvégzése után Losoncon, a Baťa-cipőboltnál dolgozott, ahol kézügyességét és kreativitását is volt alkalma némileg kamatoztatni, mivel rábízták a bolt reklámplakátjainak készítését, valamint kirakatrendező és dekorációs tanfolyamra is elküldték. Ennek elvégzése után iratkozott be 1936-ban a prágai főiskolára, **Oldřich Blažiček** műtermébe. A főiskolát az 1938-as bécsi döntéssel járó határváltozás miatt szakította meg, s mivel Losonc akkor visszakerült Magyarországhoz, célszerűbbnek bizonyult a tanulást a budapesti *Képzőművészeti Főiskolán* folytatni, ahol **Aba Novák Vilmos** lett a mestere. Közbeszólt azonban a háború – ismét kénytelen abbahagyni művészi tanulmányait, s hogy e nehéz időszakban se legyenek megélhetési gondjai, vasúttisztai képzésre jelentkezik. Forgalmistaként teljesített szolgálatot Kassán – a város bombázását szemtanúként élte meg. Később áthelyezték Erdélybe, ahol szintén forgalmistaként szolgált a háború befejezéséig.

A háború után, miután a Felvidék és vele Losonc ismét Csehszlovákia része lett, 1946-ban úgy döntött, hogy Magyarországra távozik, s visszatér régi álmához – tovább folytatja megszakadt tanulmányait. A Képzőművészeti Főiskolát 1949-ben, **Kmetty János** tanítványaként fejezte be. Feleségével, egykori évfolyamtársával még az előző időszakban ismerkedett meg, s tíz év távollét után, 1949-ben házasodtak össze. Házasságukból egy fiuk született. Ezután egy aktív, közéleti tevékenységekkel teli időszak kezdődött

Fischer életében. Az 1950-es évektől a *Népművelési Intézet Képzőművészeti Osztályának* a vezetőjeként főként művészetszervező munkája kiemelkedő, nevéhez fűződik a *Művészet Kiskönyvtára* sorozat elindítása, valamint a *Tokaji Művésztelep* létrehozása, amelyet évekig vezetett. Mindez azonban olyannyira lekötötte idejét és energiáit, hogy önálló alkotómunkáját kénytelen háttérbe szorítani. Az 1959–1974 közötti időszakban pedagógusi pályára lépett: a *Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Rajz- és Művészettörténet Tanszékének* a tanára, majd tanszékvezetője. Az oktatói pálya életének egyik fontos hivatása volt, a szegedi álláson kívül még számos művészeti szakkört vezetett. Művésztanárként szép sikereket ért el: sok tehetség útját egyengethette, tanítványai szerették, tisztelték, példaképnek tekintették. Műveltségének, valamint jó szóbeli kifejezőképességének köszönhetően nem csupán a képzőművészet technikai részének elsajátítására ösztönözte diákjait. A művészet küldetését, léttel való kapcsolatának filozófiai kérdéseit feszegetve arra ösztönözte növendékeit, hogy a művészet kifejező eszközeivel az emberi lét lényegi dolgainak felfedezésére törekedjenek, tehát a művészetet a transzcendenciával ötvözzék. Tanítványok lelkes csapata vette körül, közülük néhányan műhelybe tömörültek, s a Tanár Úr útbaigazításainak megfelelően, az ő képeinek megalkotásában is segédkeztek – akárcsak egykor, a reneszánsz mesterek műhelyeiben. Kedves tanítványai halála után sem feledkeztek meg mesterükről – megalapították a *Fischer Ernő Alapítványt*, amely a művész szellemi hagyatékát hivatott ápolni.

Fischer nagy körültekintéssel készítette képeit, egy-egy alkotását gyakran éveken keresztül festette, alakította. A nagy *Prága* kép pl. többszöri metamorfózison ment át, mai változata több önálló és kész alkotást fed, melyeket publikáltak is akkori kiadványokban. Képei egyéb szempontból is többretegűek, egy-egy mű többszöri kontemplatív szemlélődés során képes újabb és újabb arcait felfedni nézőjé-

* Köszönet Alföldi László Andrásnak és a Fischer Ernő Alapítványnak a rendelkezésemre bocsátott információkért, idézetekért.

nek. Témái a hagyományos festészet témavilágából bukannak elő, egy-egy motívumot számtalan variációban feldolgozott, s ezek a művész keze nyomán jellegzetesen fischerivé váltak, hiszen sajátos stílust, formanyelvet, technikát alakított ki, amely csak rá jellemző. Csendéletek, tengeri vitorlások, tájképek, városképek – főképpen prágai és velencei veduták, a katedrális motívuma, valamint figurális kompozíciói, amelyek többnyire mitológiai és vallási témájú jelenetek, illetve ikonok. Ez utóbbiak közül a leggyakoribbak a *Golgota*, *Korpusz*, *Angyali Üdvözlés*, *Pieta*, *Pantokrátor* ábrázolások, tehát azon témák, amelyek az emberi lét lényegének egy-egy aspektusát fejezik ki. Ugyanakkor a cirkusz világának bizarr kavalkádjában is talált feldolgoznivaló témát. Fischer művészetét valahol a figurális és absztrakt között húzódó skála fokain határozhatjuk meg, s csak némely esetben megy el a teljes absztrakcióig. Arra a felismerésre jutott ugyanis, hogy a metafizikus művészet legnagyobb ellensége a festői naturalizmus. Kerüli a zsánerszerűséget, alakjai méltóságteljesen lépnek elő a kozmikus időtlenség nem evilági dimenziójából. Egnémelyük konkrétabb (de semmiképp sem realisztikus), többnyire azonban épphogy csak sejtetik magukat, s csak néhány jól meghúzott körvonalrész, odarakott színfolt segítségével derengenek elő a velük egylényegű képi környezetből, – ahogyan ő nevezte – az átlényegített „szellemi téréből”. Elmékedéseinek központi témája a tér és az idő problematikája, művészetének is ez adja a tartalmi lényegét.

„...Egy teljesen nyitott felületről, egy ún. kaotikus képfelületből indulok el. Ezen a képfelületen kezdem a rendet. Tulajdonképpen a „teremtésnek” valamiféle analogiáját próbálom újjólag adni, megismételni. Elindul tehát egy kristályosodás, az erópontok kialakulása. Ezek kapcsolódása, kohéziója a továbbiakban még bonyolultabban formálódik, az egész képi felület egy szövédékké, struktúrává alakul. Ez azonban még mindig absztrakt értékeket tömörít, s ezekből a már jól felépített struktúrákból formálódik, alakul, megy át a természeti valóságba, és ez a természeti valóság kapja majd meg a szimbolikus formát. Az absztrakciótól a szimbolikáig csak addig viszem el, amíg az asszociatív, több gondolatra, gondolatvitelre ad lehetőséget. Tehát az anyag képes rögtön átváltani konfigurációba. Metamorfózis lesz belőle. Átvált egy szellemi térbe.”

Ezen gondolatai rávilágítanak művészetének, absztrakciójának lényegére. Motívumai szinte a néző szemei előtt állnak össze vonalakból, pontokból, egyszerű formákból és foltokból. Színvilága a legteljesebb pompájában a hetvenes években bontakozott ki, színei átszellemültek, kitisztultak, egyfajta belső fényvel telítődtek. Sajátos technikát fejlesztett ki: a festett felületet kollázszerűen, újságokból kivágott, kitépett papírdarabokkal egészítette ki, sokszor ezeket is átfestve, többszörösen átdolgozva a felületet, amelyre végül rákerültek a kompozíció egységét összefogó, vagy egy-egy felderengő alak vagy forma körvonalait idéző kalligrafikus vonalak.

Egész pályáját – tehát művészetét és a pedagógiát is, de az életet mint olyat is az „intenzív lét” fogalmán keresztül próbálta értelmezni, s ezzel valamennyiünket elgondolkodásra készítet.

„...Az ember maga az egész létben való helyével, mozgásával, magával az életével, létével ha nem tud egy intenzív létet kialakítani, a maga számára lehetővé tenni, akkor a teljes emberi létezés a létben értékvesztést kap. Tehát végeredményben élménnyé tudom-e tenni az életet magát, a pedagógiát, [...] és élménnyé tudom-e tenni a művet – a létrehozott alkotást a művészetben? Tehát az élmény, az intenzív létezés mint olyan, egy összekötő, kohéziós erő, ami nélkül az élet egész autentikus léte, értelme valahol csorbát szenved, vesztit értékéből, ha ez az intenzitás nincs meg.”

A művész egészen haláláig nagy szeretettel látogatott vissza Losoncra, ápolta rokoni, baráti kapcsolatait. Ez utóbbiak közül kiváltképp szót érdemel a **Szabó Gyulával** való, s írig tartó barátsága. Szülővárosában életében kétszer rendeztek műveiből kiállítást az akkori *Nógrádi Galériában*: 1981-ben és 1994-ben.

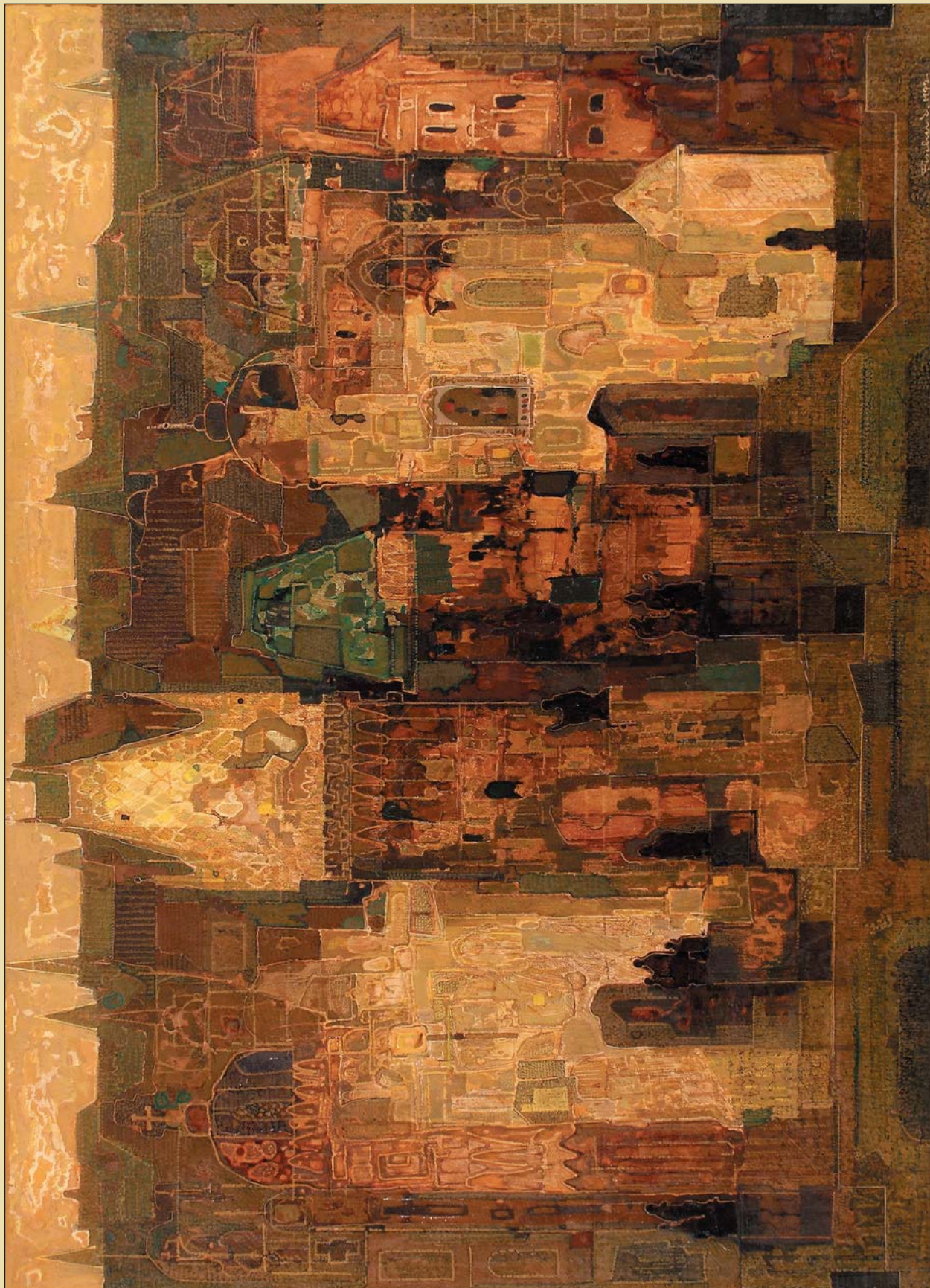
Emléke azonban ma sem halványult el: születésének 100. évfordulójára két kiállítást is rendeztek Losoncon, 2014. október 2. és november 9. között.

A Nógrádi Múzeum és Galéria Fischer Ernő életművének legjavából mutatott be egy válogatást, melyet a mester munkásságát talán a legmélyrehatóbban ismerő tanítvány, **Alföldi László** állított össze. Az alkotásokat közintézményekből (*Keresztény Múzeum* – Esztergom, *Móra Ferenc Múzeum* – Szeged, *Juhász Gyula Pedagógiai Kar* – Szeged, *Kempinski Hotel* – Budapest), illetve magántulajdonból kölcsönözte a Fischer Ernő Alapítvány, amiért külön köszönet jár **Szigyártó Gyöngyinek**, a hivatalos ügyek lebonyolításában folytatott rendíthetetlen és áldozatos munkájáért. A tárlatot a szintén Fischer-tanítvány **Sinkó István** képzőművész, művészeti író nyitotta meg.

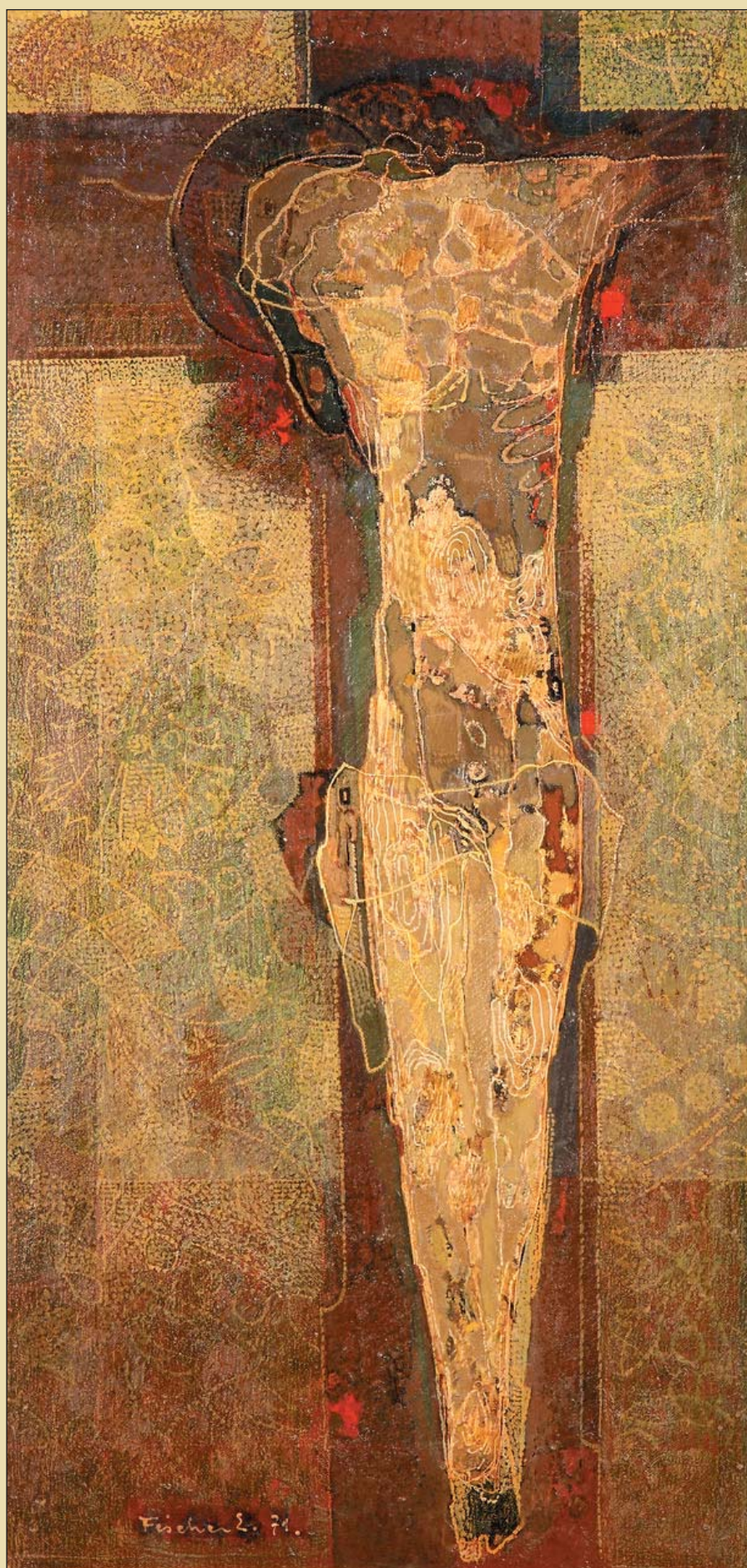
A másik helyszín a *Szabó Gyula Emlékház*, amely az életmű-kiállításon szereplő művekhez szorosan kapcsolódó rajzok és vázlatok sorozatát mutatta be, szintén Alföldi László válogatásában. Ez a kiállítás mintegy betekintés a „kulisszák mögé”, hiszen a vázlatrajzok a mester fő motívumainak és kompozícióinak a születéséről és alakulásáról tanúskodnak. S hogy Fischer Ernőre még emlékeznek a losonciak, alátámasztja az a tény, hogy szép számban jöttek el a kiállítások megtekintésére többek között azok a rokonok, ismerősök, akik közvetve vagy közvetlenül ismerték a művészt, vagy annak rokonait.

Fischer Ernő művészete nagy műveltségről, mély humanizmusról, hitről, örök lelki-szellemi értékekről tanúskodik.

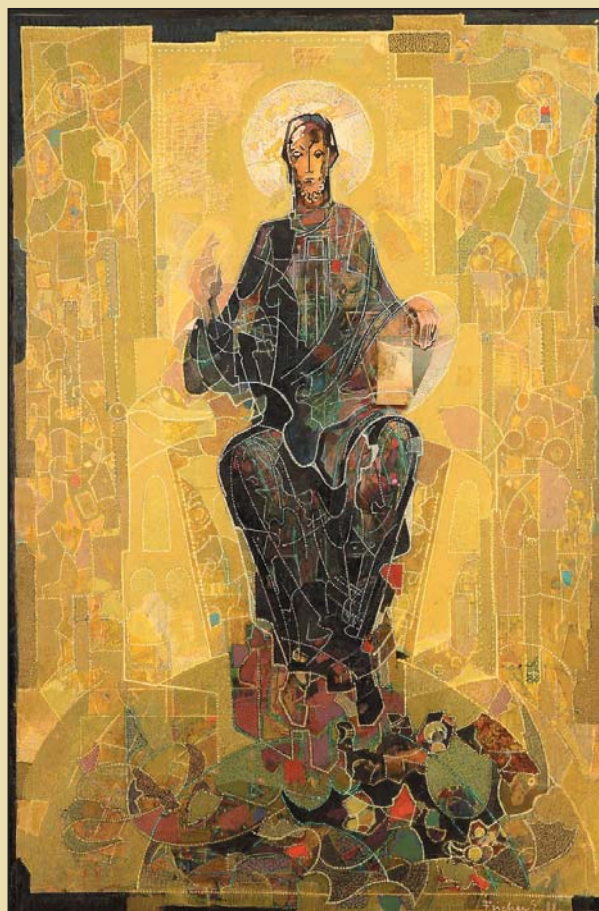
Németh-Bozó Andrea

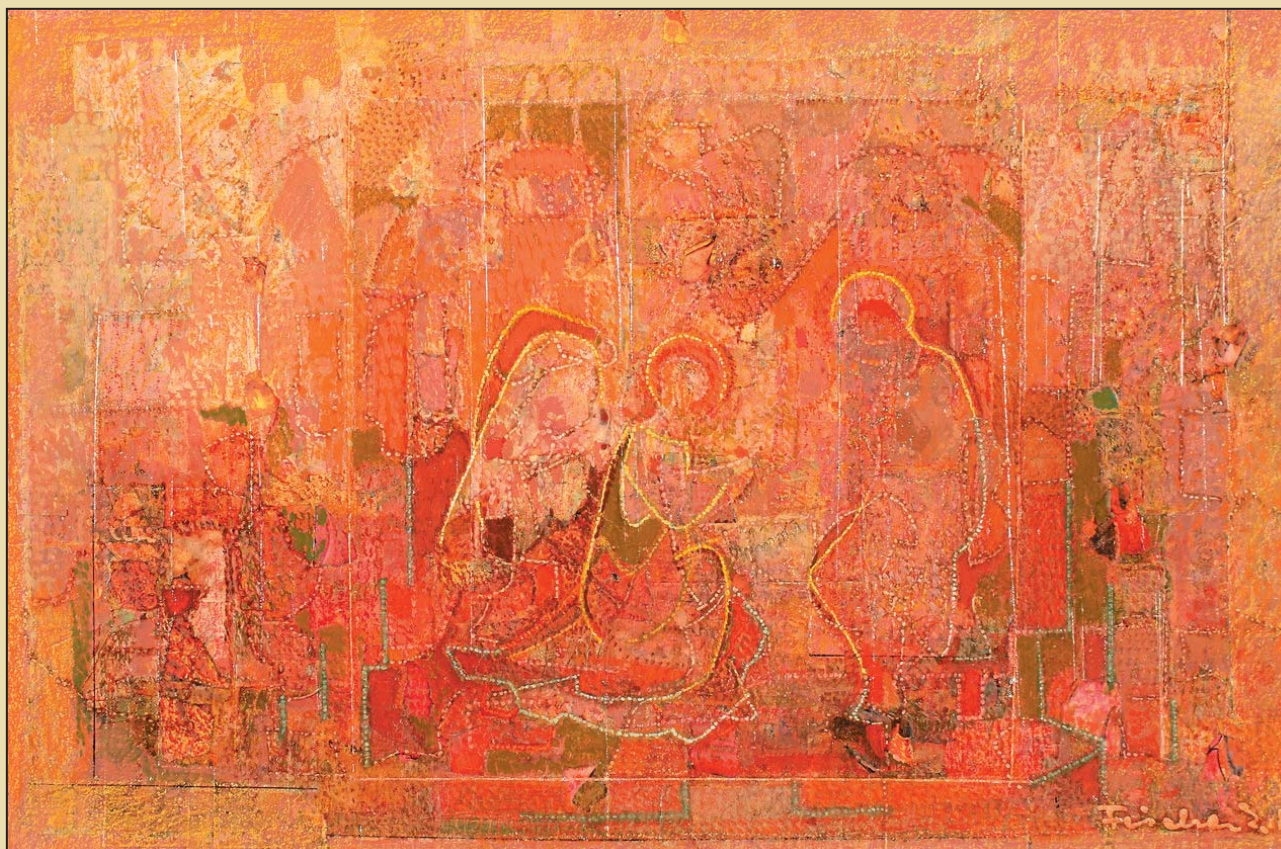
Fischer Ernő: Prága. Olaj, 1980, 130x180 cm (Kempinski Hotel tulajdona)

Fischer Ernő: Corpus. Olaj, 1971, 95x47 cm (magántulajdon)

Fischer Ernő: Pantokrátor. Olaj, 1988, 135x90 cm (magántulajdon)

Fischer Ernő: Angyali üdvözlés. Olaj, 1980, 35x45 cm (magántulajdon)

Fischer Ernő: Alföld. Vegyes technika, 1985, 41x59 cm (Móra Ferenc Múzeum gyűjteménye)

Fischer Ernő: Cirkusz. Olaj, 1990, 70x100 cm, (Kempinski Hotel tulajdona)

Szellemi műhely, Palóccország lapja

60 éves a Palóccföld

Palóccföld. Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat. Azon a peremvidéken, amely már elég messze van mindentől, vagy elég közel van már mindenhez. Ott, a palóccok földjén teremt és őriz értéket egy idén már 60 éves folyóirat, ahol a mindennapok gondjainak lehúzó ereje ellen néhányan mernek vállalni valami nagyot, szépet, emberit, sokszor fárasztót, szélmalomharcot, állandó bizonytalanságot, hogy másoknak, azaz nekünk, az olvasóknak továbbadják az élményt, a tudást, az elhivatottságból született, valódi értéket képviselő művek erejét és érzetét. Summásan ez lehetne a Palóccföld mérlege: érték, mérték, szakmaiság! S mi más kívánhat a társlap szerkesztőinek, szerzőinek, olvasóinak a peremvidéki, a gömörországi testvérlap, mint éberséget, kitartó hűséget, a szép szó iránti elhivatott és felelős viszonyt. Ezt is kívánja!

Olyan sok párhuzam, kapocs, személyi és egyéb kötődés tartja viszonyban Gömörországot a Palóccfölddel, hogy szinte felsorolhatatlan. Kezdeném talán azzal, hogy miként a Gömörország folyóiratnak, a peremvidék fórumának is, ugyanúgy a Palóccföldnek is egyik mércéje, gesztora az a Tózsér Árpád, akinek tekintélye, tudása az egységes magyar irodalom egészében egyfajta súlypont, hivatkozási hely, támasz és kiindulási bázis. Folytathatnám azzal, hogy a Palóccföldben tudomásom szerint van egy olyan tudatosan vállalt pozitív diszkrimináció, mely a régióban élő és alkotó művészeket érinti. Ami nem jelenti a lapnak valami

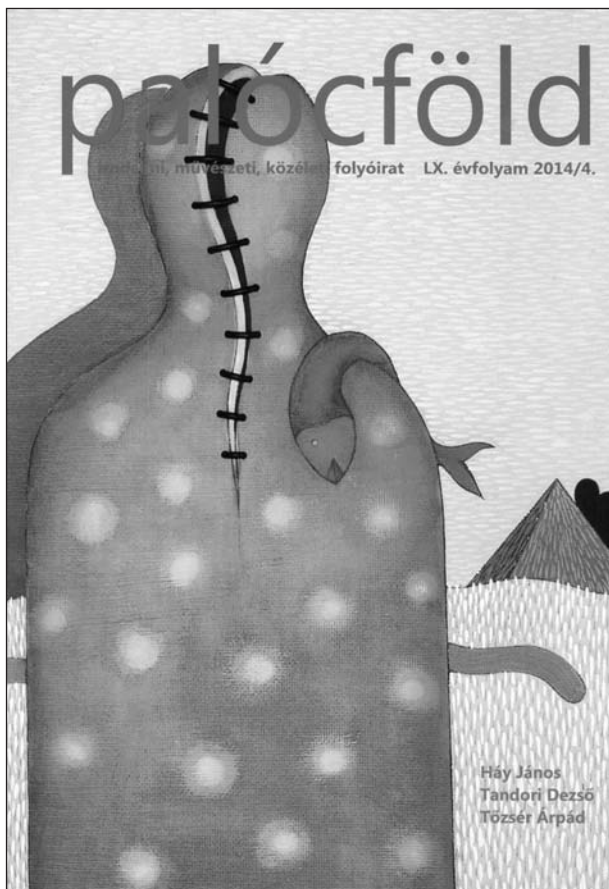
beteges és belterjes provincializmus szintjére süllyedését, hanem éppen is a régió kultúrájának, szellemiségének felemelkedését, európai szellemi áramlatokba való bekapcsolását igyekszik szolgálni. Hasonlóképpen erre törekszik a Gömörország is!

Nem is tudom, hogy a tágabb gömöri és nógrádi régióban élő írók közül – itt most főleg a szlovákiai magyar írókra gondolok – ki nem közölt verset, novellát, tanulmányt, esszét a 60 éve teret, megjelenési felületet kínáló lapban, a Palóccföldben. A 70-es, 80-as években például éppen azok kaptak ott megjelenési lehetőséget, akiknek pörös száját az itteni hatalom befogta, szilenciumra ítélte. Ardamica Ferenc sokszor elmondta azt, ha nem csempészte volna írásait az elnyomatás éveiben a Palóccföldbe – néha szalonra, máskor ruhanemű közt – talán meghalt volna benne az író. Mert az írás nem fióknak készül! Az írás, a szellem terméke, amelyet ha elolvasnak, kiárad, olyan, mint a szentlélek, és veszik, viszik, merítenek abból az olvasók, hogy javuljon, szépüljön a világ. Így lenne jó. Jó lenne!

E 60 éves irodalmi, művészeti és közéleti folyóiratnak mindig odaadó szerkesztői, főszerkesztői voltak, vannak, s remélhetőleg lesznek is! Szakmai elhivatottságuk, a minőségre, mint mindenek feletti kritériumra való törekvésük, meg is őrizték a folyóiratot egy markáns értékteremtő és értékmegőrző lapként. Az egykori s a mai szerkesztőkkel jó volt és most is élmény bármikor s bárhol összefutni a szűk völgybe szorított toronyházak tövében, Salgótarján szívében, és meginni egy kávét vagy koccintani egy pohár borral a sikerre, vagy csak úgy elbeszélgetni a világ dolgairól. Jó látni azt, hogy a Palóccföld egyszerre tud világszínvonalú irodalmi, művészeti és közéleti folyóirat lenni úgy, hogy a régiót, a palóccok földjét termékenyíti, az abban termő „daloknak” melegágya, nevelője, jó kertésze. Ha kell, bizony, vadhajtásait is visszametszi! Úgy is való az.

A 60 éves Palóccföld köszöntésekor engedtessek meg egy-két személyes élményt. Néhai Pál Jóskával való találkozásokról, melyek mély és tiszta emberi beszélgetésekként maradtak meg. Újabban, ha nem is napi szintű, de elég gyakori a már több mint fél évtizede a lapot főszerkesztőként jegyző Mizser Attilával való találkozás, eszmecsere, sőt a szigorúan szakmai vita, s hála istennek, tőle érkező felkérések is jönnek, hogy írjak a Palóccföldbe. Így született meg két olyan, számomra is megdöbbentően erős és szívszorító beszélgetés, amelyeket Ardamica Ferencsel készítettem a közelmúltban. Így született néhány apró írás, Mikszáthra és Madáchra emlékezve, a centenáriumi éveiben. S még remélhetőleg sok vers, cikk, esszé, meg ki tudja, mi minden születését segíti majd még a Palóccföld. A testvérlap, aki még mindig nem nyugdíjas, ahol még csak most kezdődik talán minden. A következő hatvan év bizonyosan!

Szászi Zoltán

Síratatás Tarnówban

Emlékezetes alkalom színhelye volt idén október 11-én a lengyelországi Tarnów, ahol egy kegyeleti aktus keretében avatták fel az 1914. október 9-én, tehát szinte napra pontosan 100 év előtt hősi halált halt **mihályfalusi Forgon Mihály** és öt bajtársa sírját. Az eseményen a család részéről **Hubayné Bodon Gizella**, **Forgon Andor** és **Bodon Roman**, a jeles történész életművét és emlékét ápolók részéről pedig a jelen sorok írója vett részt. Megjelent Magyarországnak a demokratikus fordulatot követően elsőként delegált varsói nagykövete, **Engelmayer Ákos**, továbbá **Nedeczky Sándor**, Magyarország krakkói főkonzulátusának konzulja, valamint **Tischler János**, a *Varsói Magyar Kulturális Intézet* igazgatója és munkatársa. Tiszteletét tette a város képviselője, a síremlék elkészítő mester, valamint több más érdeklődő is.

A sír rehabilitálásában a fő érdem a helyi múzeum jelenlegi és volt igazgatóját, **Andrzej Szpunart** és **Adam Bartoszt** illeti. A rendezvényt Andrzej Szpunar nyitotta meg, majd őt követően a Forgon Mihály szülőföldjéről érkezettek kaptak szót.

B. Kovács István rövid beszédében a hosszú múltra visszatekintő kapcsolatok történetébe is betekintést engedett, hangsúlyozva az esemény szimbolikus jelentőségét.*

Tisztelt Nagykövet Úr, Konzul Úr, Igazgató Urak, Lengyel Testvéreim, Hölgyeim és Uraim!

Tarnównak és tarnoviaknak szűkebb hazánkkal való kapcsolata évszázadokra nyúlik vissza. Ez alkalommal csak két mozzanatra utalok. A **Tarnowszkyak** vára nyújtott átmeneti otthont a 16. században a Murány várát megöröklő **Tornallyay Jánoskának**, aki itt apródoskodott, s cseperedett fel. Gömör fővárosának, Rimaszombatnak egyik jeles szülőtte **Gyóry Dezső**. Ő egy regénytrilógiában dolgozta fel nagyapja, **Kalla Mihály** életét, aki 1848-ban az itt született, s itt is nyugvó Bem József tábornok hadsegédje volt Erdélyben. Szeretnénk, ha a *Viharvirág* című regényét lengyel testvéreink is elolvashatnák egyszer anyanyelvükön.

Minderről csak azért szóltam, hogy lássuk, nem előzmény nélküli a Forgon-hagyomány a lengyel-magyar kapcsolatok történetében, itt, Tarnównban.

Az első szó legyen a köszönet! Köszönet azért, hogy ismét itt lehetünk, az újbóli nemes gesztusért. A 100 éve kitört első világháború nekünk, a magyar nemzetnek tragédiát jelentett, a lengyel nemzetnek a szabadság és önállóság visszaszerzését jelentette. Galícia különösen kegyetlen harcok színhelye volt, ahol magyarok tízezrei haltak, vagy sebesültek meg. Népdalaink is őrzik ennek emlékét. Egyi-

Díszőrség a felavatandó sírnál

* A továbbiakban az elhangzott beszéd szerkesztett változata olvasható

Csoportfelvétel a sírnál. Balról: Engelmayer Ákos, (?), Adam Bartosz, Maria Zawada-Bilik (részlegvezető, Tarnów város képviselőjében), Andrzej Szpunar, Forgon Andor, Hubayné Bodon Gizella, Bodon Roman, Tadeusz Knapik (a síremlék készítője), Nedeczky Sándor. Forgon Andor mögött B. Kovács István (takarva), Tischler János és munkatársa, Zeöld Zsombor

kük így szól: „Édesanyám, ne keress engemet, / Mer a sok közt úgyse találnál meg / Nincsen fejfa a sírom elején, / Mint csak a vadak, elásva fekszem én.”

A dal, természetesen, túloz. Az itt élő lengyel nép nagyon is példásan ápolja az elesett hősök emlékét. Lehet-e szebb példa erre, mint a mai nap, amikor egy évtizedekkel ezelőtt felszámolt, parkosított temető rehabilitációjának tanúi vagyunk.

Forgon Mihály emlékének itteni ápolása 2006-ban kezdődött, amikor a tarnówi barátaink, a város, a múzeum és a tarnówi Magyarbarátok Köre jóvoltából felavatásra került a Petőfi parkban az emléket őrző emlékoszlop. Lengyel barátaink már akkor jelezték a hamvait őrző, időközben parkosított temető rehabilitálásának a szándékát. Ma érkezett el a nap, amikor a szándék valósággá vált.

Dr. Forgon Mihály személyében mi sokat veszítettünk. Gondolják meg: még budapesti egyetemi éve alatt elkészült azzal a monográfiával, amely a magyar geneológiai kutatásnak máig alapműve. Alig 24 éves volt, amikor a könyv elhagyta a nyomdát. Mi mindent várhattunk volna még Tőle! Ahogy ő fogalmaz végrendeletében: „nagy célokat tűztem magam elé, amelyeket csak kis részben valósíthattam meg”. Korai, tragikus halála a terveket keresztülhúzta. Ugyanakkor emléke, s immár sírja is, a lengyel-magyar barátság újabb jelképes helye lett.

Meghatottan állok, állunk itt ma. Engedjék meg, hogy a néhai Forgon Mihály szülőföldje, Gömör magyar népe nevében is megköszönjem lengyel testvéreinknek ezt az újabb nemes gesztust.

Ígérem, hogy emlékezni fogunk erre az alkalomra! (is)”

Bodon Roman a rokonság nevében mondott köszönetet lengyel barátainknak, majd a megjelentek elhelyezték a síron a megemlékezés koszorúit.

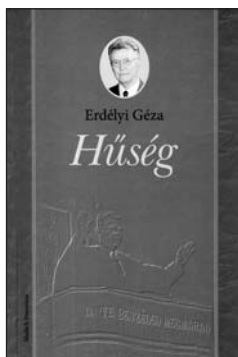
A kegyeleti aktus alatt a város katonai középiskolájának diákjai álltak díszőrséget.

A rendezvényt követő szeretetvendégségen a jeles polónista, **Kovács István**, Magyarország volt krakkói főkonzulja is megjelent.

Délután a Varsói Magyar Kulturális Intézet szervezésében *Honvédek és huszárok lengyel földön - 1914-1915* címmel különleges képregény-kiállítás nyílt a múzeumban. A kiállítás rajzait a *Magyar Képregény Szövetség* 10 neves alkotója készítette. Munkájuk **Molnár Ferenc**, a híres magyar író 1916-ban megjelent *Egy haditudósító emlékei* című, illetve **Szádeczky Kardoss Lajos** írásain alapul.

(szerk.)

Könyvről könyvre - Lapról lapra

Erdélyi Géza: Hűség (Mádách-Posonium, Pozsony, 2013. 255 o.)

A könyv hátsó borítóján ezt olvassuk:

„A szerző református lelkész, 1996-tól a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház püspöke. Hűség című könyve, amellyel az Olvasó most barátkozik, az egyházi ember életéről és szolgálatáról írt tanúságtétel. Arról a bő 76 esztendőről vall benne egy paphoz illő őszinteséggel, amelyet tanulmányai közben és után az egyház, a nemzet és a tudomány szolgálatában töltött el.

Aki azt hiszi, különösen az államilag sulykolt ateizmus évtizedei után, hogy egy pap, mi több, egy püspök a világtól elidegenült, magába forduló, az éterben lebegő és csak az égieteket szolgáló ember, e könyv olvastán meg fog lepődni. A lelkészek az égieteket a földön szolgálják. Szerzőnk reneszánsz ember, néptáncos és atléta, úszó és röplabdázó, prágai teológus, majd levelező hallgatóként, immár mint lelképásztor és a belléri meg krasznahorkai gróf Andrássy könyvtár tudományos feldolgozója a prágai műszaki főiskola diplomáját is megszerezte, s ebből a tudományból is doktorált. Rimaszombat szószerékéből hívta el Egyháza a szlovákiai reformátusok püspökévé. Az ő irányítására várt a kommunista hatalom által szétzilált, félig lerombolt egyházkerület újjáépítése. Elődeinek óvatos, államilag gáncsolt lépései után irányításával és fáradtságot nem ismerő munkájával alapjaiban rendezte Egyháza állapotát. Az épület befejezése, fenntartása, működtetése és tovább építése utódaira vár.

A püspök könyve nem teológia, hanem színes, lebilincselő történelmi olvasmány, egyúttal hiteles forrásmű, kordokumentum.“

É. Kovács László: Egy angol lady, akiből magyar honleány lett. Gömöri múlt és jelen III. Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület, Gömörzölös, 2014. 94 o.)

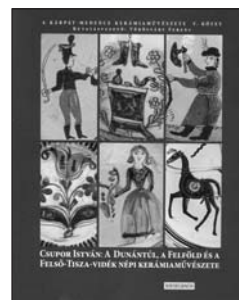
A könyvtartalmátígyfogalmazza meg a szerző: „**EMLÉKLAPOK** vitéz **Vászony Sándorné született Ayshford Wood Florence** (1874-

1949) életéről, valamint négy kis gömöri faluban általa létesített 1933-1943 közötti működéséről.“

A főhős 1910-ben érkezik Magyarországra, két évre rá férjhez megy. Férje a háborúban megbetegszik. Kislányuk korán meghal, **György** fiuk 1920-ban születik. Miután 1924-ben megözvegyül, életét és szolgálatát Magyarország

javára ajánlja fel. **Teleki Pál** miniszterelnök 1940-ben angol nyelvű levélben mond neki köszönetet. **Putnoky Móricnak** a vendégeként kerül Gömörbe. Az uradalmi cselédek, zsellérek, parasztok gyermekei részére Keleméren, Gömörzölösön, Serényfalván és Zádorfalván megszervezi a **Búzavirág Falugárda** és **Búzavirág Csokor** nevű gyermek és ifjúsági szervezet. Célját így fogalmazta meg: „*Hogy mi a céloom? Emberségre, jóságra, tisztaságra nevelni őket, jó magyarokat adni a hazának.*” Tevékenységét 10 éven át végezte, 1933 és 1943 között. Szolgálatát sem Putnoky, sem a megye más vezetői nem nézik jó szemmel, s betiltatják. Visszatér Budapestre, ahol az ostrom alatt önkéntes ápolást vállal (71 évesen!), s közben combnyaktörést szenved. Otthonát kifosztják, 1948-ban pedig a kommunista hatalom elkobozza – őt hordágyon rakják ki. Ezek után torkosorító érzés olvasni a főhős vallomását: „*Amint a borostyán futja át a falat a fatörzset és a sziklát: a szívem, lelkem úgy szeret, úgy fonódik hozzád, te drága Magyarország.*”

A szerző – aki maga is tőle kapta a szellemi indítást – ezt írja emlékezésében: „*Vásonymé rendületlenül szilárd közösségi magatartása sokszor megért hátravettségemben követendő, megerősítő példává vált. Ha másokért, a közért nem elismerés, hála és köszönet reményében cselekszünk, akkor nem érhet csalódás.*” Mindabban, amit a szerző Gömörzölösön teremtett, a néhai angol lédytól kapott indítás is benne van...

Csopor István: A Dunántúl, a Felföld és a Felső-Tisza-vidék népi kerámiaművészete. A Kárpát-medence kerámiaművészete V. kötet. Kutatásvezető: **Vörösváry Ferenc.** Novella Könyvkiadó, 2013. 303 o.)

Az igényes kiállítású könyvből bennünk most a 4. fejezetben tárgyalt felföldi, azon belül is a gömöri anyag érdekel. A könyv művészi indíttatású, benne a képanyag dominál. A szöveges rész tömör, szakavatott értékelése a közölt anyagnak, de néhány kritikus észrevételt is tennünk kell: 1) itt nem beszélhetünk „sváb” lakosságról, 2) fazekaszaluzsányban soha nem volt lakatoscéh, 3) a „padmaly” kifejezés az itteni magyar nyelvben is él, ezért annak kizárólagos szlovák ortográfiája indokolatlan, 4) az, „áróc” néven ismert házoromdíszek nem általánosak, csakis Rimaszombatból ismertek. A kötet, helyesen, szlovák nyelvű összefoglalást is tartalmaz.

Ez a könyv is igazolja, hogy a gömöri mesterektől egyáltalán nem állt távol a művészi célú és igényű kerámiaművészet, noha ennek súlyának megfelelő dokumentálása még várat magára.

(b. kovács)